

Therefore there are a lot of historical sources which address various issues in the activity of Kyiv Factory District from the late 19th to the early 20th century. Most of these sources consist of archive documents which should be properly handled, analyzed and structured according to the title and problems of the research. The author has done it in this article.

Keywords: Kyiv Factory District, manufacture, factory, plant, factory employees, factory inspection, historical sources, archive documents.

До редакції надійшла 20.02.2015.

УДК 930.253

© **Павло Зінченко**
(Київ)

ДОКУМЕНТИ ПРОКУРОРА КИЇВСЬКОЇ СУДОВОЇ ПАЛАТИ 1917–1919 РОКІВ ЯК ДЖЕРЕЛО З ІСТОРІЇ ВИЗВОЛЬНИХ ЗМАГАНЬ

У статті проаналізовано документи фонду прокурора Київської судової палати у Центральному державному історичному архіві України в місті Києві на період з 1917 по 1919 рр. Особливу увагу приділено дослідженню цих матеріалів як джерела з історії Визвольних змагань українського народу.

З 1917 по 1919 рр. Київській судовій палаті довелося діяти в умовах постійної зміни влади. Свої обов'язки вона продовжувала виконувати після зречення Миколи II, за часів Центральної Ради, Гетьманату П. Скоропадського, Директорії та в умовах окупації Києва «білими» військами. Постійна зміна влади зумовила різноманітність документів за вказаний період. Серед судових справ можна побачити фронтіві зведення, повідомлення про напади збройних загонів на міста, розкриття підпільних організацій, замаху на високопосадовців та генералів німецьких військ, роззброєння військових частин. Окремо варто приділити увагу документам, які стосуються ситуації у самій Київській судовій палаті – характеристики мирових суддів, кримінальні провадження проти членів судової палати, інформація про переміщення кадрів.

Перші документи фонду прокурора Київської судової палати за вказаний період стосуються періоду Центральної Ради. Їх небагато, в більшості своїй це справи, що стосуються людей, які закликали до павалення Ради.

У матеріалах фонду в подробицях подається інформація, як на місцях здійснювалося роззброєння вірних Центральній Раді частин та встановлювалася адміністрація Гетьманату. Судові справи, що стосуються періоду існування Української держави гетьмана П. Скоропадського, провадяться переважно проти людей, як закликали повернути Центральну Раду або привести до влади більшовиків. Окрім того, Уряду Гетьмана довелося протистояти підпільним воєнізованим організаціям та збройним загонам різної політичної орієнтації, які посилювалися настільки, що здійснювали напад на міста.

Після ліквідації Гетьманату і окупації Києва «білими» військами, Київська судова палата перейшла у підпорядкування Управління юстиції при армії генерала А. Денікіна. У цей час судова палата вела справи проти підпільних більшовицьких організацій, а також виконувала функції, пов'язані з військовим станом, наприклад, сприяла евакуації населення.

Документація Київської судової палати за період 1917–1919 рр. розкриває перед нами не лише суспільне життя, яке було в ті роки, але і атмосферу у самій судовій палаті – які проблеми для неї витікали з цієї ситуації. Хоча палата продовжувала виконувати свої прями функції, число судових справ різко зменшилося, не кажучи вже про те, що більша їх частина так і не була завершена. Натомість виросла кількість документації, що характеризує атмосферу всередині палати – циркуляри, характеристики співробітників, кадрова політика. Палата не лишалася осторонь важливих подій – повстання, роззброєння військових частин, наступ на міста ворогуючих армій відображено і в її документах. Судові справи яскраво свідчать, що в цей час стерлася межа між політичними та кримінальними злочинами. В умовах суцільної анархії такі нюанси стали відходити на другий план і розбиратися з яких мотивів озброєний загін напав на місто вже просто ніхто не збирався.

Документація Київської судової палати в останні роки її існування, при окремих недоліках, розкриває перед нами всю атмосферу суспільного життя в Україні в умовах її боротьби за своє визволення.

Ключові слова: ЦДІАК, архівний фонд, Київська судова палата, прокурор, Визвольні змагання.

Специфіка державних органів полягає у тому, що за будь-яких соціальних заворушень продовжують існувати, щоб хоч якось контролювати суспільне життя. Саме цим пояснюється той факт, що у багатьох регіонах судові органи Російської імперії продовжували свою діяльність і після зречення останнього імператора Миколи II. Це стосується і Київської судової палати, яка продовжувала виконувати свої функції і за Тимчасового уряду, і при Гетьманаті, і при Директорії, і під час окупації Києва Денікінськими військами. Її діяльність була припинена лише в результаті приходу до влади у Києві більшовиків та декрету робітничо-селянського уряду України від 1919 р.

Діяльність судових органів Російської імперії неодноразово ставала об'єктом дослідження науковців. У своїх працях цю тему зачіпали такі вітчизняні історики, як О.Н. Ярмиш [16], А.С. Чайковський, М.Г. Щербак [15]. З-поміж закордонних учених варто виокремити П.А. Зайончковського [2] та Є.П. Бровцінова [1]. Не дивлячись на те, що їх праці розкривають діяльність судових палат, у них відсутнє поглиблене вивчення архівних матеріалів. Таке дослідження можна знайти у працях М.Г. Щербака [14], але дане питання потребує подальшої розробки. Саме тому опрацювання документів Київської судової палати у фондах ЦДІАК є важливим. На нашу думку, дослідження тих документів, що з'явилися в період революції та Визвольних змагань українського народу є важливою складовою вивчення боротьби українців за свою державність.

Київська судова палата заснована 29 червня 1880 р. і діяла на основі Положення «Про заснування судових установ» від 20 листопада 1864 р. Її юрисдикція поширювалася на 4 губернії: Київську, Волинську, Чернігівську і Могилевську. Палата була поділена на три департаменти – один кримінальний і два цивільних. Вона мала широкий спектр діяльності – розгляд кримінальних і політичних справ, нагляд за діяльністю окружних судів. Київська судова палата буда підвідомча Міністерству юстиції.

У 1880 р. у Київській судовій палаті введена посада прокурора. Останній виконував наступні обов'язки – судово-адміністративні (спостереження за перебігом слідства і правильним діловодством прокурорів окружних судів), судові (організація кримінального переслідування, керівництво дізнаннями по політичних справах, підготовка до суду необхідних матеріалів, підтримка на суді обвинувачення, контроль судових вироків), і

адміністративні (спостереження за утриманням у тюрмах арештованих, перевірка листів, книг, посилок, що отримували в'язні, участь у нарадах з генерал-губернатором, розгляд скарг і прохань в'язнів). Крім того, прокурор був місцевим представником Міністерства юстиції, займаючись питаннями призначення, переміщення, звільнення, підвищення, атестації, представлення до нагороди чи покарання прокурорів судових палат.

Документи досліджуваного періоду зберігаються у фонді прокурора Київської судової палати (фонд 317). У другому описі цього фонду міститься 75 судових справ. 7 за 1917, 50 за 1918 та 18 за 1919 рр. Вони стосуються арештів симпатиків і співників більшовиків. Документація переважно відноситься до періоду гетьманату П. Скоропадського. Є і справи, що розповідають про відомі події, такі як, наприклад «Справа про підготовку повстання Київським революційним комітетом РСДРП (більшовиків)», де йдеться про бунт на заводі «Арсенал».

Крім того, у даному описі вказано 16 листів (два за 1918 р. і чотирнадцять за 1919 р.), 15 представлень прокурора (1 за 1917 р., 4 за 1918 та 10 за 1919 рр.), 3 звідних відомості (одна за 1917 р. і дві за 1919 р.), 2 відношення за 1918 та 1919 рр., 2 циркуляри за 1919 р., 2 копії судових відомостей, і прохання. Крім того, за 1918 р. збереглася особова справа службовця канцелярії судової палати П.Н. Кухара.

Документи останніх років існування Київської судової палати зберігаються у шостому та сьомому описах.

У шостому описі за 1917 р. вказано: одна доповідна записка, один наказ про перевід суддів з одного округу до іншого, одне донесення, один звіт щодо проведених справ, 2 місячні відомості та 7 відомостей, які містять інформацію про справи, що тривають більше одного року. Кожна з відомостей стосується одного з судових округів палати.

За 1918 р. у шостому описі збереглася 5 судових справ. Окрім них, містяться такі матеріали: 8 характеристик на мирових суддів, одне прошення на ім'я гетьмана П. Скоропадського, дві скарги, два донесення, одна справа, що включає циркуляри та списки особового складу, 1 доповідна записка, одна шифрована телеграма, одна відомість, один наказ про призначення та звільнення суддів.

Завершується опис 1919 р., за який збереглася чотири судові справи. Справи за період з 1917 по 1919 рр. зберігаються також у сьомому описі, п'ятому томі.

За 1917 р. збережено 44 справи.

Найбільша кількість справ збереглася за 1918 р. Вперше за цей період їхня кількість перевищила сотню – 105. Окрім того, збережено по одному рапорту, повідомленню, визначенню, копії циркулярів, представлення, виробництва слідства, прохання, виписка та розклад занять для особового складу.

За 1919 р. збережено 12 судових справ та 1 рішення.

Специфіка злочинів, що здійснювалися в останні роки існування Київської судової палати яскраво розкриває перед нами усю атмосферу країни, що занурилася у вир війни, революції та збройного протистояння у суспільстві. Серед злочинів можна побачити і напади одних збройних формувань на інші (наприклад, напад на комендатуру «Української варти», замах на високопосадових осіб, у тому числі і на командирів німецьких військ (замах на генерал-фельдмаршала Ейхорна). Крім того, збільшилася кількість справ проти самих службовців судової палати та начальників ГЖУ, які провадилися після зміни влади. Вистачає за цей час і звичайного бандитизму, що виражався у пограбуваннях, викраденнях людей, махінаціях.

Однією з перших справ за цей період є повідомлення «Про підготовку повстання членами Київської соціал-демократичної партії більшовиків» від 29 жовтня 1917 р. Досліджувати цю справу вкрай важко, тому що вона практично повністю написана від руки. Але у неї вкладено дві відозви «До робітників і солдатів міста Києва» українською та російською мовами з закликом до повстання за підписом Київського Революційного комітету РСДРП більшовиків. Закликають не довіряти Центральній Раді та повалити її, як у Петрограді робітниками і солдатами було повалено Тимчасовий уряд [3, арк. 6].

Через Київську судову палату проходило багато справ, які здавалося б, на перший погляд, ніяким чином стосуватися її не повинні були. Наприклад, у фонді прокурора Київської судової палати зібрано «Матеріали по роззброєнню військових підрозділів Центральної Ради німецькими військовими частинами». Ці матеріали датовані 29 травня 1918 р. – 6 лютого 1919 р. Події відбувалися у місті Житомирі. Більшість цих документів написані українською мовою, але з орфографією, яка була прийнята у той період.

Перший документ серед цих матеріалів – рапорт сотника окремої сотні при Житомирському повітовому коменданті. Він розпочинається з опису обставин та перебігу даної події: «Доповідаю, що цього числа, о 4 годині ранку,

загін міліції, разом з німецьким підрозділом, під керівництвом пана інспектора Василенка, обеззброївши днювального, що стояв на воротах сотенного двору, увійшов у помешкання сотні і її роззброїв. Вартовому, що стояв біля сотенного цейхгауза, коли він хотів збудити вартову чоту, було погрожено розстрілом. Разом з тим у своїй кімнаті були роззброєні старшини сотні Петрук та Тарабукін, вартовий старшина Овчаренко та старшина Ріпкін». Вказується також, що при абсолютному невтручанні німців, міліціонери у декого з бійців відібрали гроші та особисті речі (вказано прізвища бійців, суми грошей та речі в них відібрані). Крім того, зі стайні було виведено 3 коней та дві підводи, у канцелярії розкидано та частково понищено документи. Що було забрано з цейхгауза не відомо, бо автора цього рапорту не пустили у приміщення. Сам же сотник завершує цей рапорт проханням відправити його у відставку, бо ніяким чином впливати на події він вже не може [4, арк. 6].

Акт, складений старшинами роззброєної частини Петруком та Тарабукіним і підписаний бунчужним Лазаренком та козаком Зайцевим, проливає більше світла на описувану подію. Сказано, що міліція і німці діяли при підтримці двох броньовиків та мали при собі кулемети. У цьому акті повідомляється, яку саме зброю було відібрано у сотні: 142 рушниці, 30 шабель, пістолет «Наган» та десять списів (для вершників). Повідомляється, що 5 шабель та револьвер «Наган» належали офіцерам [4, арк. 7].

У рапорті головного Губерніального коменданта Волині сказано, що ніяких наказів не отримував, як і рекомендацій, як вести себе в умовах зміни влади і тому він на власний страх та ризик оголосив, що лише влада гетьмана є законною. Роззброєні раніше сотні перейшли під порядкування нової влади. Нелояльні до гетьмана коменданти і старшини у Кременецькому та Рівненському повітах арештовані німцями. І далі ми дізнаємося з цього рапорту, що вище описане роззброєння відбулося вже після того, як сотня визнала владу гетьмана [4, арк. 12–13].

Крім того, у справі також міститься маніфест П. Скоропадського про розпуск Центральної та Малої Рад і проголошення його гетьманом України. У маніфесті попередня влада звинувачується у всіх негараздах і проголошується, що шанс уникнути біди є лише у разі, якщо гетьман візьме на себе керівництво державою [4, арк. 18].

В подальшому відбувається переслідування судовою палатою Василенка за участь у цьому роззброєнні. Яка на той момент у Києві

влада з документу неясно, хоча з періодизації випливає, що у місті перебувають збройні сили Півдня Росії на чолі з генералом Драгомировим. Та і матеріали вже подаються російською мовою. В документі ніяк не пояснюється, чому раптом управління юстиції при армії генерала Денікіна вирішило дати хід цій справі. В усіх випадках, довести її до кінця не судилося.

Значна кількість судових справ за цей період стосуються діяльності проти уряду гетьмана. Переважна більшість їх стосується більшовиків. Але є і справи проти осіб, що закликали повернути до влади Центральну Раду. Наприклад, «Представлення прокурора Лубенського окружного суду по звинуваченню Дубини М. у виголошенні у приміщенні Лубенського вокзалу промови, що закликала до повалення гетьмана і відновлення влади Центральної Ради» від 21 травня 1918 р. [5, арк. 1].

Звісно, гетьманському уряду доводилося протистояти і більш серйозним опонентам, ніж вуличні агітатори. Опозиційні до гетьмана та німців сили представляли собою і підпільні організації з чіткою структурою, керівництвом та цілями. Про одну з таких організацій нам розповідає «Донесення про діяльність білогвардійської військової організації у союзі з Антантою проти німецьких військ в Україні» [6]. Донесення прокурора окружного суду до прокурора Київської судової палати датується 21 жовтня 1918 р.

Документ повідомляє про арешт офіцера Петра Петрова та гардемарина морського кадетського корпусу Всеволода Рахміна, у яких було вилучено два «Браунінги» із запасними обоймами.

Під час обшуку у квартирі Петрова було вилучено папери зі структурою організації, програма дій, плани залізниць, список складів з продовольством на території Київської губернії та шифровані телеграми.

Цікаво, що білогвардійська організація підтримувала зв'язок з місцевою організацією соціалістів-революціонерів, з представниками котрої Петров постійно контактував. Така співпраця пояснювалася тим, що на даному етапі головний і спільний ворог – німці.

Організація не визнавала незалежної Української держави, але вважалося, що її долю вирішать установчі збори після здобуття перемоги. Планувалося і повалення більшовиків. Організація поділялася на три відділи: військово-саботажний, інформаційний та контррозвідувальний. Очолювали організацію Борис Савінков, Аргунов, Авксентьев та генерал Болдирев. Волинський осередок не був активний через відсутність наказів з центру та слабе матеріальне забезпечення.

Фінансувався Антантою. Організація планувала бути в підпіллі і розгорнути активні бойові дії з приходом військ Антанти чи російської добровольчої армії [6, арк. 1–4].

Крім підпільних організацій, противниками Гетьманату були й збройні загони. Про це свідчить справа про «Про напад на управління Ніжинських повітових старост Державної Варти Української комендатури» [7]. Справа датована 10 серпня 1918 р. – кінцем 29 жовтня 1919 р.

Прокурор Ніжинського окружного суду повідомив прокурора Київської судової палати, що невелика банда анархістів, яка ставила за мету вбивства співробітників Варти та багатих землевласників, через бездіяльність властей розрослася до великого загону, що налічує щонайменше тисячу бійців. Вони силою набирають чоловіків від 17 до 30 років у свої ряди [7, арк. 1].

Дії німецьких військ проти банди успіху не мали – під час операції по її знищенню загинуло двоє солдатів, один офіцер і два бійці були поранені. У Ніжин було доставлено сім бандитів, яких розстріляли [7, арк. 2].

Далі прокурор описує хаос, що коїться в Ніжині та всьому повіті. Координації дій Варти і адміністрації нема, отаман банди Кропивянський успішно провадить мобілізацію до свого загону. У Ніжинському повіті банда підриває мости та очікується напад на сам Ніжин [7, арк. 7].

Зрештою, вже особисто міністр юстиції отримав рапорт, що банда, чисельністю 500 осіб, з трьох сторін атакувала Ніжин. 70 осіб атакували вокзал. Бої ішли в районі вокзалу, повітового управління Варти та комендатури. На боці варти билися німецькі війська (в районі вокзалу). Застосовувалися рушниця, гранати та кулемети. Атаку відбили. Після бою у місті було знайдено 24 трупи бандитів. З боку Варти повідомляється про одного пораненого в бою за повітове управління.

Слідство вирішено вести по 1454 статті Уложення про покарання. Враховуючи ситуацію в країні, завершити розслідування і притягнути винних до відповідальності палата просто не встигла [7, арк. 13–14].

Треба зазначити, що хаос у суспільному житті України, зумовлений революцією та війною, сповна торкнувся і працівників судових палат. Яскравим прикладом цього є «Відношення прокурорів Київського та Черкаського окружного судів про призначення кандидатів Орлова А., Клейна В.С., Васьковського А.С. на судові посади та про подовження строків відрядження Кібальчичу Г.В., Кравченку І.М. та іншим». Датується 30 грудня 1918 – 20 листопада 1919 рр.

Зміст цього документу мало збігається з назвою. Складені судовим слідчим Костянтином Костянтиновичем Новицьким рапорти повідомляють про напад бійців «республіканської армії» (ймовірно йдеться про петлюрівців – П.З.) на приміщення Української Варти, про втечу слідчого від них (інакше розстріляли б) і подальший арешт. Пізніше Новицького було звільнено з-під арешту, але заборонено надалі виконувати обов'язки. З часом його було допущено до виконання обов'язків і більша частина матеріалів справи стосуються труднощів, що постали перед ним – пошуки нового приміщення для роботи, перевезення на нове місце судових справ і речових доказів (а здійсненню цих намірів нова влада постійно чинила опір) [8, арк. 1–3].

У другому описі 317 фонду також міститься 9 справ, які стосуються діяльності судової палати при генералі Денікіні, армія якого 31 серпня 1919 р. оволоділа Києвом. Це накази, рапорти, звіти та відозви.

Однією з головних функцій співробітників палати стала протидія більшовицьким осередкам на місцях. Наприклад, було створено спеціальні органи для відстеження більшовицьких (та й інших ворожих для «білих») організацій. Про це свідчать «Циркуляри управління юстиції при Головнокомандувачі збройними силами на Півдні Росії про організацію реєстраційного бюро для збору відомств про більшовицькі організації та їх діяльність» від 14 жовтня 1919 р.

Мова йде про організацію при Міністерстві внутрішніх справ бюро для «збору відомостей про імена, по батькові і прізвищ місцевих більшовицьких діячів і керівників більшовицького руху, більшовицьких посадових осіб, комісарів, голів та членів «надзвичайок», слідчих комісій, начальників каральних загонів і тому подібне та представників більшовицьких та анархічних організацій з визначенням діяльності цих осіб у даній місцевості».

Крім того, наказано збирати «справи радянських установ, накази, розпорядження, декрети, прокламації, постанови та інші матеріали» [9, арк. 1].

Палаті також довелося включитися у війну в умовах наступу на місто Червоної армії. Наприклад, це добре видно по «Копіях рапортів виконуючого обов'язки прокурора Київської судової палати начальнику Управління юстиції уряду Денікіна про наступ на Київ Червоної армії» за жовтень 1919 р. Повідомляється наступне: «Близько 12 години ночі у місті Києві почулися звуки обстрілу з гармат, що здійснювався за межа-

ми міста, у районі так званого Брест-Литовського шосе, що веде до міста Житомира. Постріли продовжувались усю ніч, а вранці на вулицях Києва з'явилися обози, вантажівки та військові, що рухалися у протилежну від місця бою сторону, у напрямку ланцюгового мосту через Дніпро. Ця обставина викликала у населення міста Києва тривогу і багато мешканців переважно з числа російської і польської інтелігенції, боючись захоплення міста більшовиками, стали разом зі своїми сім'ями покидати Київ, також переходячи Дніпро, по шосе, що веде до залізничних станцій». Далі описано перебіг боїв: наступ більшовиків, обстріл ними центру міста, контратака «білих» і вибиття з міста «червоних». Завершується повідомлення інформацією, що палата повертається до нормальної роботи [10, арк. 1–2].

Також у справі міститься рапорт прокурора судової палати на ім'я начальника управління юстиції при Головнокомандувачі Збройними силами Півдня Росії. Повідомляється про здобуття радянськими військами Ніжина та масову втечу з Києва лояльного до «білих» населення. У рапорті містяться вказівки та рекомендації щодо організації евакуації та повідомляється про її згорання генералом Драгомировим [10, арк. 11–12]. Іншими словами, ми бачимо, що в умовах війни палата бралася за виконання завдань, які ніяким чином не стосувалися її прямої функції. Наприклад, сприяння евакуації населення.

У справі міститься також більшовицька інструкція про заснування у місті Києві партійної організації більшовиків [10, арк. 7].

Не можна забувати, що будучи державними службовцями, члени Київської судової палати, як інші чиновники, асоціювалися зі старою владою в очах нових керівників. Це породжувало розслідування проти них, дослідження їх діяльності та викриття зловживань. Яскравим прикладом розслідування проти членів судової палати можна назвати такі справи, як «Справа по обвинуваченню чинів кримінально-розшукового відділу Красовського, Вигранова і Пржигодського у злочинах, передбачених 13, 338, 341, 377, 378 і 380 статтями і уложення про покарання» (вимагання хабаря, підробка документів, розтрата грошей – П.З.) [11], що провадилася з 6 жовтня 1918 р. по 16 листопада 1919 р., або «Справа по обвинуваченню колишнього начальника Полтавського ГЖУ» [12].

Окрім розслідувань в умовах зміни влади відбувалася кадрова перестановка суддів. Документи по цих перестановках дають нам змогу дізнатися, які люди працювали у судових установах в останні роки їх існування і

що вони собою представляли. У «Справі по мирових суддях у Житомирському окрузі» від 22 серпня 1918 р., характеризуються новообрані мирові судді. Наприклад: «К. Г. Сидоров – має незначні юридичні пізнання і в якості приватного повіреного користується нехорошою репутацією. Схильний до надмірного вживання спиртних напоїв» або «К. І. Лавровський – справляє враження безтактної та невихованої людини, рішення та вироки засновані виключно на власному баченні, без застосування юридичних норм. Посаді мирового судді не відповідає». З числа названих осіб тільки судді Киркевич та Міцкевич були обрані на посаду мирових суддів земськими зборами нового складу, інші ж мирові судді були обрані минулорічними земськими зборами [13, арк. 1–3]. Отже, перед новою владою завжди стояла проблема усунення старих кадрів, що скомпрометували себе.

Документація Київської судової палати за період 1917–1919 рр. розкриває не лише суспільне життя, яке було в ті роки, але й атмосферу в самій судовій палаті – які проблеми для

неї витікали з цієї ситуації. Хоча палата продовжувала виконувати свої прямі функції, число судових справ різко зменшилося, не кажучи вже про те, що більша їх частина так і не була завершена. Натомість виросла кількість документації, що характеризує атмосферу всередині палати – циркуляри, характеристики співробітників, кадрова політика. Крім того, варто звернути увагу, що палата не лишалася осторонь важливих подій – повстання, роззброєння військових частин, наступ на міста ворогуючих армій, відображено і в її документах. Судові справи яскраво свідчать, що в цей час стерлася межа між політичними та кримінальними злочинами. В умовах суцільної анархії такі нюанси стали відходити на другий план і розбиратися з яких мотивів озброєний загін напав на місто вже просто ніхто не збирався.

Отже, документація Київської судової палати в останні роки її існування, при окремих недоліках, розкриває атмосферу суспільного життя в Україні в умовах її боротьби за своє визволення.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Бровцинова Е.П. Судебно-следственные материалы как источник по истории революционного движения России начала XX века (1904–1914 гг.): автореф. дис. на соискание научной степени канд. ист. наук: спец. 07.00.09 «Историография и источниковедение» / Е.П. Бровцинова. – М., 1977. – 24 с.
2. Зайончковский П. А. Правительственный аппарат самодержавной России в XIX в. / П.А. Зайончковский. – М. : Мысль, 1978. – 288 с.
3. ЦДІАК України. – Ф. 317. – Оп. 7. – Спр. 5189. – 9 арк.
4. ЦДІАК України. – Ф. 317. – Оп. 2. – Спр. 6. – 18 арк.
5. ЦДІАК України. – Ф. 317. – Оп. 2. – Спр. 17. – 1 арк.
6. ЦДІАК України. – Ф. 317. – Оп. 7. – Спр. 5143. – 20 арк.
7. ЦДІАК України. – Ф. 317. – Оп. 7. – Спр. 5193. – 17 арк.
8. ЦДІАК України. – Ф. 317. – Оп. 2. – Спр. 70. – 29 арк.
9. ЦДІАК України. – Ф. 317. – Оп. 2. – Спр. 123. – 2 арк.
10. ЦДІАК України. – Ф. 317. – Оп. 2. – Спр. 120. – 13 арк.
11. ЦДІАК України. – Ф. 317. – Оп. 7. – Спр. 5169. – 14 арк.
12. ЦДІАК України. – Ф. 317. – Оп. 7. – Спр. 5226. – 3. арк.
13. ЦДІАК України. – Ф. 317. – Оп. 6. – Спр. 622. – 7 арк.
14. Щербак М.Г. Матеріали жандармсько-поліцейських та судових органів царизму як джерело вивчення суспільно-політичної історії України (кінець XIX – 1917 р.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора іст. наук: спец. 07.00.06 «Істориографія, джерелознавство та спец. іст. дисципліни» / М.Г. Щербак. – К., 1993. – 44 с.
15. Чайковський А.С. За законом і над законом. З історії адміністративних органів і поліцейсько-жандармської системи в Україні (IX – початок XX ст.) / А.С. Чайковский, М.Г. Щербак. – К. : Україна, 1996. – 268 с.
16. Ярмиш О.Н. Каральний апарат самодержавства в Україні в кінці XIX – на початку XX ст.: Монографія / О.Н. Ярмиш. – Харків : Консум, 2001. – 288 с.

©Павел Зинченко
(Київ)

ДОКУМЕНТЫ ПРОКУРОРА КИЕВСКОЙ СУДЕБНОЙ ПАЛАТЫ КАК ИСТОРИЧЕСКИЙ ИСТОЧНИК ПО ИСТОРИИ ОСВОБОДИТЕЛЬНОЙ БОРЬБЫ

В статье анализируются документы фонда прокурора Киевской судебной палаты в Центральном государственном историческом архиве Украины в городе Киеве за период с 1917 до

1919 гг. Особенное внимание уделено исследованию этих материалов как источника для изучения истории Освободительных борьбы украинского народа.

С 1917 по 1919 гг. Киевской судебной палате пришлось действовать в условиях постоянной смены власти. Свои обязанности она продолжила исполнять после отречения Николая II, во времена Центральной Рады, Гетманата П. Скоропадского, Директории и в условиях оккупации Киева «белыми» войсками. Частая смена власти обусловила разнообразие документов за указанный период. Среди судебных дел можно увидеть фронтовые отчеты, сообщения о нападениях вооруженных отрядов на города, ликвидация подпольных военизированных организаций, покушения на чиновников и генералов немецких войск, разоружение военных частей. Отдельно следует обратить внимание на документы, которые касаются ситуации в самой палате – характеристики мировых судей, уголовные дела против членов судебной палаты, информация о перемещении кадров.

Первые документы фонда прокурора Киевской судебной палаты за указанный период касаются Центральной Рады. Их немного, в большинстве своем они касаются людей, которые призывали к устранению Центральной Рады.

В документах фонда в подробностях подается информация о том, как на местах осуществлялось разоружение верных Центральной Раде частей и устанавливалась администрация Гетманата. Судебные дела, которые касаются периода существования Украинского государства гетмана П. Скоропадского, ведутся в основном против людей, которые призывали вернуть Центральную Раду или привести к власти большевиков. Кроме того, правительству гетмана приходилось противостоять подпольным военизированным организациям и вооруженным отрядам разной политической ориентации, которые были настолько сильны, что совершали нападения на города.

После ликвидации Гетманата и оккупации Киева «белыми» войсками, Киевская судебная палата перешла в подчинение Управления юстиции при армии А. Деникина. В это время судебная палата вела дела против подпольных большевистских организаций, а также выполняла функции, связанные с военным положением, например, содействовала при эвакуации населения.

Документация Киевской судебной палаты за период 1917–1919 гг. раскрывает не только общественную жизнь, которая была в эти годы, но и атмосферу в самой судебной палате – какие проблемы для нее истекали в этой ситуации. Хотя палата продолжала исполнять свои прямые функции, число судебных дел резко уменьшилось, более того большая их часть так и не была завершена.

Также выросло количество документации, которая описывает атмосферу внутри палаты – циркуляры, характеристики сотрудников, кадровая политика. Следует обратить внимание на то, что палата не оставалась в стороне от важных событий – восстания, разоружение воинских частей, наступление на города враждующих армий отображено и в ее документах. Судебные дела свидетельствуют, что в это время исчезло различие между политическими и криминальными преступлениями. В условиях полной анархии такие нюансы отходили на второй план и разбираться по каким мотивам вооруженный отряд напал на город уже никто не собирался.

Документация судебной палаты в последние года ее существования, при отдельных недостатках, раскрывает атмосферу общественной жизни в Украине в условиях борьбы за свое освобождение.

Ключевые слова: ЦГИАК, архивный фонд, Киевская судебная палата, прокурор, освободительная борьба.

©Pavlo Zinchenko
(Kyiv)

DOCUMENTS OF PUBLIC PROSECUTOR OF THE KYIV COURT CHAMBER AS HISTORICAL SOURCE ON HISTORY OF THE LIBERATION FIGHT

In the article the documents of fund of public prosecutor of the Kyiv Court Chamber are analysed in the Central Record historical office of Ukraine in town Kiev for period from 1917 to 1919 year. The special attention is spared research of these materials as a source for the study of history Liberator war of the Ukrainian nation.

Activity of judicial bodies of the Russian empire was repeatedly probed scientists. In the labours this theme was touched by such domestic historians, as Yarmish O.N., Chaykovskiy A.S., Scherbak M.G. From between oversea scientists it costs to select such scientists, as Zayonchkovskiy P.A. and Brovcinova E.P. But in spite of the fact that their labours expose activity of judicial chambers,

the deep study of the archived materials absents in them. Such research can be found in labours of Scherbak M.G., but it little and this question needs subsequent development. For this reason working of documents of the Kyiv Court Chamber in the funds of CDIAK is important. Research of those documents which appeared in the period of revolution and Liberation war of the Ukrainian people is the important constituent of study of fight of Ukrainians for the state system.

The Kiev Court Chamber was founded on June, 29, 1880 and operated on the basis of Statute «About foundation of judicial establishments» from November, 20, 1864. Its jurisdiction spread on 4 provinces: Kiev, Volhyn, Chernihiv and Mogilevsk. A chamber parted on three departments – one criminal and two civil. It had a wide spectrum of activity – consideration of criminal and political cases, supervision after activity of circuit courts. Kiev Court Chamber a kennel is jurisdiction Ministry of justice.

In 1880 year there was the entered position of public prosecutor in the Kievan judicial chamber. He carried out next duties – judicial-administrative (looking is after motion of investigation and correct office work of public prosecutors of circuit courts), judicial (organization of criminal pursuit, guidance by inquests on political businesses, preparation in the court of necessary materials, support on the court of prosecution, control of judicial sentences) and administrative (looking after maintenance in prisons arrested, verification of letters, books, parcels, that prisoners got, participating in conferences from general – by a governor, consideration of complaints and requests of prisoners). In addition, a public prosecutor was the local representative of Ministry of justice, engaged in the questions of setting, moving, liberation, increase, attestation, presentation, to the reward or punishment of public prosecutors of judicial chambers.

Kyiv Court Chamber it was to operate in the conditions of permanent change of power from 1917 to 1919. It continued to execute the functions after renunciation of Mykola II, in the days of Central Rada, Hetmanat, Directory, and in the conditions of occupation of Kyiv by «white» troops. The permanent change of power stipulated the variety of documents for indicated period. Among cases it is possible to see front reports, reports, about attacking of the armed detachments cities, openings of underground organizations, attempts, on high-level officials and generals of the German troops, disarmament of soldiery parts. Separately it costs to spare attention documents which touch a situation in the Kyiv Court Chamber are descriptions of justice's courts, criminal realizations against the members of judicial chamber, information about moving of shots.

The first documents of fund of public prosecutor of the Kyiv Court Chamber for indicated period touch the period of Central Rada. They are few, the majority of this cases involving people who called for the elimination of the Rada.

The files of the fund in detail submitted information is carried in the field of disarmament faithful Central Rada parts and mounted administration Hetmanat. Litigation concerning the duration of the Ukrainian State of Hetman Pavlo Skoropadsky, conducted mainly against people like the Central Council called back or bring the Bolsheviks. In addition, the Government had to confront Hetman underground paramilitary organizations and armed groups of different political orientation, which intensified so much that carried out the attack on the city.

After elimination of the Hetmanat and occupation of Kyiv «white» troops, Kyiv Court Chamber passed under the authority of the Department of Justice in the army of General Denikin. At this time, the Trial Chamber led the case against underground Bolshevik organizations and served as under conditions of martial law — for example, contributed to the evacuation.

Documentation of the Chamber of Kyiv for the period 1917–1919 reveals to us not only social life that was in those years, but the atmosphere into the chamber of – problems for her coming out of this situation. While the House has continued to perform its direct functions, the number of cases has decreased dramatically, not to mention the fact that most of them have not been completed. Instead, increased amounts of documentation describing the atmosphere inside the house – circulars, characteristics of employees, personnel policy. Also pay attention to the fact that the Chamber not remained aloof important events – rebellion, disarmament units, attack on the city of warring armies, reflected in its documents. It should also be noted that proceedings clearly indicate that at this time obliterated the distinction between political and criminal offenses. In terms of total anarchy such details were away in the background and understand the motives which armed group attacked the city is simply no one was going.

Thus, we can conclude that the records of the Chamber of Kyiv in the last years of its existence, with some flaws, reveals to us the whole atmosphere of social life in Ukraine in terms of its struggle for liberation.

Key words: CDIAK, archived fund, Kyiv Court Chamber, public prosecutor, Liberation war.

До редакції надійшла 19.02.2015.